

ГАРМОНІЗАЦІЯ УКРАЇНСЬКОГО ГОСПОДАРСЬКОГО ПРАВА ТА КОМЕРЦІЙНОГО ПРАВА КРАЇН ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

HARMONIZATION OF UKRAINIAN COMMERCIAL LAW AND COMMERCIAL LAW EUROPEAN UNION

Замрига А.В.,

кандидат економічних наук,

доцент кафедри правового регулювання економіки

ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана»

Досліджено основні питання щодо проблемних аспектів, які безпосередньо стосуються гармонізації господарського права України та комерційного (торгового) права країн Європейського Союзу. Виявлено основні особливості, подібні та відмінні риси національного законодавства та права країн ЄС.

Ключові слова: гармонізація, комерційне право ЄС, господарське право України, адаптація.

Исследованы основные вопросы, которые касаются проблемных сфер гармонизации хозяйственного права Украины и коммерческого (торгового) права стран Европейского Союза. Определены основные особенности, схожие и отличительные аспекты национального законодательства и права стран ЕС.

Ключевые слова: гармонизация, коммерческое право ЕС, хозяйственное право Украины, адаптация.

This research shows us the main points which concern problematic areas of harmonization Ukrainian and European Union commercial law. The article defines particular, similar and different sides of National legislation and European Union law.

Key words: harmonization, commercial law of EU, commercial law of Ukraine, adaptation.

Постановка проблеми. Актуальним питанням для Української держави є її членство в Європейському Союзі. Саме тому виникає потреба гармонізації не лише вітчизняного законодавства, а й усіх сфер діяльності на території України до норм та стандартів ЄС. Безумовно, найважливішим елементом є створення уніфікованих норм, що будуть сприяти наближенню різних правових систем, принципів, звичаїв до *acquis communautaire*. Які ж сфери є найважливішими сьогодні? Які галузі є рушійними важелями, що ведуть країну до бажаного результату – створення найбільш комфортного середовища для життя її громадян? На ці питання відповідь буде однозначною – господарське право. Саме ця галузь забезпечує наповнення державного бюджету, саме вона здійснює нормативне управління економічним сектором країни. Відповідно, для забезпечення функціонування України на рівні країн Європейського Союзу необхідно привести економіку у відповідність до стандартів ЄС, тобто здійснити приведення законодавчої бази господарської галузі права до єдиного знаменника, вивести її на рівень права ЄС. Саме тому дослідження питання гармонізації законодавства є досить актуальним сьогодні.

Стан опрацювання. Питання гармонізації законодавства розглядалось у працях В. Шайгарданової, Н. Рябець, Б. Марченко, В. Муравйова, П. Пауль, Г. Моєс, Дж. Трон та ін.

Метою статті є виокремлення основних напрямів та шляхів, за допомогою яких можна здійснити адаптацію чинного господарського законодавства України відповідно до стандартів ЄС; розгляд проблемних питань, які можуть завадити процесу гармонізації, а також виокремлення способів їх вирішення.

Виклад основного матеріалу. Нині питання європейської інтеграції спричиняє активізацію багатьох процесів, які ведуть до максимального увібрання практики та позитивних рис діяльності країн ЄС. У свою чергу, як зазначалось вище, питання гармонізації господарського (комерційного) законодавства є важливою передумовою виходу економіки України на високий рівень, досягнення європейських стандартів.

Підписання Україною Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони, від 27.06.2014 р. поставило на одне із чільних місць задачу щодо визначення цілей, засобів та організаційно-правового механізму гармонізації українського законодавства із правом Євросоюзу [4, с. 303].

Нормативно-правові акти видаються різними органами, тому мають різну юридичну силу й не завжди збігаються за часовим виміром. Іноді між ними виникають суперечності, а постійне збільшення кількості нормативних актів ускладнює їх використання. Аналіз законодавчих актів та нормативно-правових документів показує, що одним із пріоритетних напрямів забезпечення єдиного правового простору є уніфікація нормативно-правових актів. Ефективність закону безпосередньо залежить від рівня уніфікації, що, у свою чергу, забезпечує його чіткість, суворість і логічність [7, с. 403].

Таким чином, у рамках достатньо визначеного поняття гармонізації можна виокремити і досить визначені його різновиди або способи гармонізації українського законодавства із правом ЄС. До них, зокрема, можна віднести приєднання України до міжнародних угод, правових актів, які закріплюють

міжнародні стандарти у тій чи іншій галузі; прийняття національних правових актів, положення яких мають відповідати нормам права ЄС; узгодження положень національної нормативної бази із приписами постанов інститутів Євросоюзу; взаємне визнання національних стандартів Україною та ЄС [4, с. 304].

Фактично нині господарське законодавство України дуже важко назвати досконалим. Не вперше виноситься питання доцільності Господарського кодексу як єдиного, кодифікованого нормативно-правового акту. Проблема є також застарілий підхід до визначення основних правових явищ та велика кількість нормативно-правових актів, які суперечать один одному.

Тому головним є питання про те, як саме буде проведена гармонізація українського законодавства. Наприклад, відповідно до Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони, сторони розвивають та зміцнюють співробітництво з питань політики у сфері промисловості та підприємництва і таким чином покращують умови для підприємницької діяльності всіх суб'єктів господарювання з особливою увагою до малих та середніх підприємств (МСП). Поглиблене співробітництво має покращити адміністративну структуру та нормативно-правову базу для українських і європейських суб'єктів господарювання в Україні та ЄС, повинно ґрунтуватися на політиці ЄС щодо розвитку малого і середнього підприємництва та промисловості з урахуванням визнаних на міжнародному рівні принципів і практики у цих сферах [2].

Тобто встановлюється головна умова – співробітництво. Із цієї статті можна визначити, що способи, якими буде воно здійснюватися, залишаються невідомими. Водночас визначається головна мета співробітництва, зокрема:

1) впровадження стратегій розвитку МСП, що ґрунтуються на принципах Європейської хартії малих підприємств, та проведення моніторингу процесу імплементації шляхом щорічного звітування та діалогу. Таке співробітництво також передбачає особливу увагу до мікропідприємств і підприємств ремісницького типу, які є надзвичайно важливим елементом економіки України та ЄС;

2) створення кращих базових умов через обмін інформацією та передовим досвідом, сприяння підвищенню конкурентоспроможності. Це співробітництво включає управління структурними змінами (реструктуризацією), а також управління у галузі охорони навколишнього середовища та енергетики, зокрема з питань енергоефективності та чистого виробництва;

3) спрощення і раціоналізація нормативно-правових актів та практики з окремим наголосом на обміні провідним досвідом із питань нормативно-правових методів, зокрема принципів ЄС;

4) сприяння розвитку інноваційної політики шляхом обміну інформацією та передовим досві-

дом щодо комерціалізації науково-дослідних та проектно-конструкторських робіт (зокрема, механізми підтримки заснування підприємницької діяльності, пов'язаної із використанням технологій), кластерний розвиток та доступ до фінансових ресурсів;

5) сприяння розширенню контактів між приватними підприємствами України та ЄС, між цими підприємствами й органами влади України та ЄС;

6) підтримка вжиття заходів щодо стимулювання експорту в Україні;

7) сприяння модернізації і реструктуризації окремих галузей промисловості України та ЄС [2].

Важливою проблемою є зведення тексту до єдиного цілого. Як відомо, здійснити буквальний переклад будь-яких слів іноземного походження, які констатують абстрактні, не визначені матеріальними рамками поняття, надзвичайно важко.

На думку В. Шайгарданової, проблема уніфікації юридичної термінології – це проблема наукова. Вчена висловлює думку про доцільність створення у системі Академії правових наук України спеціального Центру правової термінології, залучивши до його роботи фахівців-мовознавців і юристів, а також про необхідність приділяти серйозну увагу підготовці фахівців у галузі юридичної термінології. Вона зазначає, що уніфікація термінології є вихідним пунктом гармонізації законодавства України з європейським правом, без чого важко досягти взаєморозуміння у правовій сфері, і вважає, що процес адаптації законодавства слід розпочинати саме з юридичної термінології. Взагалі, що стосується гармонізації термінології на національному і міжнародному рівнях як одного з видів уніфікації, то в останні роки вона набуває усе ширшого застосування і нині це питання стоїть особливо гостро [7, с. 404].

Г. Моес у своїх працях вирізняє два основні принципи, які відображають взаємодію національного законодавства та законодавства ЄС. Зокрема, визнаний усіма принцип верховенства права та принцип прямої дії. Він вказує, що у всіх випадках принцип верховенства права ЄС над національним правом буде існувати як основна гарантія беззаперечної дії законодавства ЄС [8, с. 384].

Саме тому можна вказати, що навіть за умови суттєвих відмінностей у законодавстві національному та законодавстві ЄС, принципи, які грають визначальну роль, фактично вирішують цю проблему, адже регламенти, які приймаються Європарламентом, мають вищу силу над законами країн-учасниць, а тому законодавство буде автоматично вбирати ті норми, які виходять від законодавчого органу ЄС.

Таким чином, можна виокремити переваги гармонізації законодавства:

1) визначення законодавчих ризиків (чітко встановлені правила, за якими регулюється конкретне коло суспільних відносин);

2) удосконалення законодавства (увібрання у національне законодавство всіх вагомих аспектів «найкращих правил»);

3) розвиток інституту посередництва (виникнення інституту посередництва, який буде викону-

вати допоміжні функції тлумачення єдиного законодавства);

4) підвищення значення організації ЮНСІРТАЛ (покладення функцій адаптації та гармонізації законодавства, створення єдиних кодифікованих актів) [9, с. 8–9].

Способи гармонізації можна простежити в контексті прийнятих українською стороною рішень на виконання Угоди про асоціацію. Так, Кабінетом Міністрів України прийнято Розпорядження «Про імплементацію Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським Співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони» № 847-р від 17 вересня 2014 р. Так, пунктом 271 Розпорядження № 847 передбачено захід у вигляді приєднання до Конвенції Організації Об'єднаних Націй про міжнародні змішані перевезення вантажів (м. Женева, 24 травня 1980 р.). Пунктом 92 передбачено проведення переговорів щодо взаємного визнання реєстрації лікарських засобів у рамках Угоди про оцінку відповідності та прийнятність промислової продукції. Пунктом 144 передбачено розроблення проектів нормативно-правових актів із метою імплементації положень Директиви 2001/96/ЄС Європейського Парламенту та Ради від 4 грудня 2001 р., що встановлює узгоджені вимоги і процедури безпечного завантаження і розвантаження навалювальних суден (балкарів) [4, с. 304].

Зокрема, Регламент ЄС 2015/1843 встановлює, що у разі збігу інтересів національного комерційного законодавства та законодавства ЄС переважну силу матимуть норми, закріплені у законодавчому акті Європейського Союзу [11].

Цікавим прикладом є порівняння норм Господарського кодексу України, Директиви ЄС 2005/29/ЄС та Закону України «Про захист економічної конкуренції», які регулюють питання конкурентних дій. Зокрема, ГК України не досить чітко розкриває вказане поняття, визначаючи, що держава підтримує конкуренцію як змагання між суб'єктами господарювання, що забезпечує завдяки їх власним досягненням здобуття ними певних економічних переваг, унаслідок чого споживачі та суб'єкти господарювання отримують можливість вибору необхідного товару, при цьому окремі суб'єкти господарювання не визначають умов реалізації товару на ринку [10].

Закон України «Про захист економічної конкуренції» розглядає це питання широко, тим самим окреслюючи антиконкурентні узгоджені дії (антиконкурентними узгодженими діями вважається також вчинення суб'єктами господарювання схожих дій (бездіяльності) на ринку товару, які призвели чи можуть призвести до недопущення, усунення чи обмеження конкуренції у разі, якщо аналіз ситуації на ринку товару спростовує наявність об'єктивних причин для вчинення таких дій (бездіяльності)). Антиконкурентними узгодженими діями, зокрема, визнаються узгоджені дії, які стосуються:

1) встановлення цін чи інших умов придбання або реалізації товарів;

2) обмеження виробництва, ринків товарів, техніко-технологічного розвитку, інвестицій або встановлення контролю над ними;

3) розподілу ринків чи джерел постачання за територіальним принципом, асортиментом товарів, обсягом їх реалізації чи придбання, за колом продавців, покупців або споживачів чи за іншими ознаками;

4) спотворення результатів торгів, аукціонів, конкурсів, тендерів та ін. [3].

Директива ЄС визначає, що нечесна конкуренція повинна бути забороненою. Конкуренція є нечесною, якщо вона:

1) суперечить принципам старанності;

2) призводить до розриву між середньостатистичним покупцем та його купівельною спроможністю;

3) є агресивною [11].

Можна вказати, що позитивною рисою Директив є їхня чіткість і визначеність. Саме тому знижується питання складності їх імплементації у системи національного законодавства.

Щодо цього В. Муравйов зазначає, що, здійснюючи промислову і підприємницьку політику, наша держава мусить зважати на визнані міжнародні принципи і стандарти, що стосуються, зокрема, діяльності малих і середніх підприємств. У цій сфері Україна має запровадити належну практику щодо методів регулювання, яка включатиме принципи ЄС (статті 378, 379). На кожному зі згаданих рівнів можна виокремити кілька способів гармонізації законодавства. По-перше, це приєднання України до правових актів, які закріплюють міжнародні стандарти у тій чи іншій галузі. Другий спосіб передбачає узгодження положень національної нормативної бази з приписами постанов інститутів Євросоюзу, взаємне визнання національних стандартів Україною та ЄС [5, с. 14].

Безперечно, гармонізація законодавства є важливим процесом, якого не можна уникнути. Головною підставою гармонізації є оцінка стану розвиненості економічного сектору. Саме тому важливо визначити, у якому саме стані перебуває сфера господарювання нині.

К. Стадник вважає, що сучасний стан економічного розвитку України далекий від європейських реалій. За класифікацією Всесвітнього економічного форуму, Україна належить до країн перехідного типу від першого до другого етапу разом із Венесуелою, Вірменією, Грузією, Єгиптом та ін. Загалом спостерігається значне відставання України від інших країн групи та низький рівень ефективності нормативно-правового регулювання, регуляторної діяльності. Неefективними є товарні та фінансові ринки, що має своїм наслідком стримування конкуренції і перешкоджання розвитку підприємництва в Україні. Найгіршими для ведення бізнесу в Україні є показники ефективності системи оподаткування; ступеня монополізації товарних ринків; легкості доступу до кредитів; ефективності антимонопольної політики; тягаря митних процедур; стійкості бан-

ківської системи; корупції; неефективності державного управління; недоліків інфраструктури; валютного регулювання; політичної нестабільності та ін. До позитивних моментів можна віднести високий загальноосвітній рівень населення, гнучкий та ефективний ринок праці, великий обсяг внутрішнього ринку і зовнішньої торгівлі та ін. [6, с. 248].

Висновки. Отже, важливою умовою для успішного й ефективного ведення підприємницької діяльності на території України є гармонізація національного законодавства до законодавства Європейського Союзу. У контексті активізації подій, які сприяють вступу України до Європейського Союзу, це питання стає усе більш актуальним та потребує визначення шляхів вирішення. Головною проблемою, яка може завадити безперешкодній процедурі гармонізації

господарського і комерційного законодавства, може стати тлумачення тих чи інших норм та їх правове застосування. Також відсутність господарсько-правової політики, яка є умовою ефективності модернізації господарського законодавства і самих відносин господарювання, а отже, й ефективності функціонування національної економіки, є вагомим недоліком.

Головною ж сферою модернізації є система господарського законодавства щодо економічної концентрації, яка має здійснюватись у таких напрямках: адаптації національного законодавства до європейського, стимулювання інтеграційних процесів, удосконалення державного контролю, поліпшення якості продукції, розвитку техніко-технологічних систем, широкого запровадження інноваційних технологій, добросовісної торгівлі, стимулювання конкуренції та ін.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Господарський кодекс України № 436-IV від 16.01.2003 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – №18, 19–20, 21–22. – Ст. 144.
2. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони. : міжнар. докум. від 27.06.2014 р. // Відомості Верховної Ради. – 2014. – № 40. – Ст. 2021.
3. Про захист економічної конкуренції : Закон України № 2210-III від 11.01.2001 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2001. – № 12. – Ст. 64.
4. Марченко В.Б. Способи гармонізації господарського законодавства України в рамках Угоди про асоціацію з ЄС / В.Б. Марченко // Віче. – 2013. – № 8. – С. 303–305.
5. Муравйов В. Гармонізація законодавства України з правом Європейського Союзу в рамках Угоди про асоціацію між Україною та ЄС / В. Муравйов, Н. Мушак. – 2013. – № 8. – С. 12–18.
6. Стадний К.О. Модернізація господарського законодавства України щодо економічної концентрації в контексті Євроінтеграції / К.О. Стадний // Вісник Національного університету «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого». – 2013. – № 4. – С. 246–252.
7. Шайгарданова В.В. Уніфікація норм міжнародного права / В.В. Шайгарданова // Часопис Київського університету права. – 2013. – № 2. – С. 403–408.
8. Moens G. Commercial law of the European Union Springer Science+Business Media B.V. / Gabriël Moens, John Trone. – 2010 – 486 p.
9. Paul B. Stephan The Futility of Unification and Harmonization in International Commercial Law / B. Paul // Working Paper. – 1999. – No. 99–10. – 40 p.
10. Directive 2005/29/EC of the European Parliament and of the Council of 11 May 2005 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?qid=1478268188986&uri=CELEX:32005L0029>.
11. Regulation (EU) 2015/1843 of the European Parliament and of the Council of 6 October 2015 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?qid=1478268188986&uri=CELEX:32015R1843>.